

Witold Tulibacki

Dzieło o etyce polskiej

Humanistyka i Przyrodoznawstwo 6, 255-257

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DZIEŁO O ETYCE POLSKIEJ

Włodzimierz Tyburski:
Myśl etyczna w Polsce od XVI do XIX wieku,
Wyd. TOP Kurier, Toruń 2000, ss. 578.

Włodzimierz Tyburski należy do grona czołowych polskich etyków i badaczy teorii moralnych. Jego zainteresowania jako filozofa skoncentrowane są głównie na etyce normatywnej i aksjologii moralnej z jednej strony, z drugiej zaś na etyce opisowej i historii myśli etycznej.

W obrębie problemów wymienionych tu na pierwszym miejscu profesor Tyburski znany jest szerszemu gronu czytelników, w tym również uczniom i studentom, ze swoich publikacji poświęconych problematyce filozoficzno-ekologicznej, m.in. *Etyka i ekologia* (1995) [rec. „Humanistyka i Przyrodoznawstwo” 1996, nr 2] jego autorstwa czy wydanych pod jego redakcją pozycji *Ekologia i bioetyka* (1995) [rec. „Humanistyka i Przyrodoznawstwo” 1997, nr 3], *Człowiek i środowisko – dyscypliny humanistyczne i ekologia* (1995), *Ekonomia, ekologia, etyka* (1996), *Etyka środowiskowa – teoretyczne i praktyczne implikacje* (1998).

Najnowsza książka Włodzimierza Tyburskiego *Myśl etyczna w Polsce od XVI do XIX wieku* jest efektem wieloletnich badań Autora nad tradycją refleksji etycznej w najbliższym nam kulturowo i historycznie, chociaż nie najlepiej badawczo spenetrowanym, obszarze. Przy okazji nie od rzeczy będzie zaznaczyć, że w ogóle historia etyki jest terenem nie najczęściej odwiedzanym przez etyków, a to głównie z powodu pewnej jej marginalności wobec szeroko rozumianej historii filozofii, która mimo woli odbiera historii etyki jej pożądaną autonomię i pomimo faktu, że pewne kierunki etyczne pretendowały do zdominowania uniwersum filozoficznego problemami etycznymi, historia etyki pozostała częścią historii filozofii.

Etyka posiada jednak swoją odrębność, wyznaczoną przez ponadczasowy przedmiot dociekań – dobro, i w obrębach myśli filozoficznej eksponuje się ona jako dyscyplina o wyraźnie zarysowanej specyfice. Dlatego właśnie można spisywać historię etyki, choć próby w tym zakresie, z racji piętrzących się trudności, także natury teoretycznej, nie są zbyt popularne i powszechne.

Książka profesora Tyburskiego o etyce w Polsce mieści się bez wątpliwości w nurcie historycznym, przekazując informacje o dziedzictwie refleksji etycznej,

jak się okazuje dziedzictwie pokaźnym i treściowo wcale bogatym. Jest ono dość słabo rozpoznane, a przez to jakby nieobecne w naszej kulturze. Co więcej, w toczących się procesach przemian cywilizacyjnych, przebiegających z nieznanym dotychczas przyspieszeniem, mogłoby pozostać w zapomnieniu. Dzisiejsza sterowana i stymulowana fascynacja osiągnięciami Zachodu, tworząca swoisty stan zniewolenia okcydentalnego, powoduje, że skłonni jesteśmy jakby do niedoszacowania siebie samych w różnych dziedzinach naszej zbiorowej aktywności, także w sferze dokonań intelektualnych, których historia sięga, bywa, dalej niż na przykład cała historia Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej.

Jest jasne, że siła oddziaływania na świat naszej myśli, z setek powodów historycznych, składających się ostatecznie na kulturową peryferyjność Polski, była i jest nie za wielka. Także hermetyczność naszego języka nie pozwalała na szerokie propagowanie i transmisję treści osiągnięć intelektualnych. Obecna językowa unifikacja świata, wyrażająca się w dominacji angielskiego jak ongiś łaciny czy francuskiego, również powodować może powstawanie „marginaliów” kulturowych. Nie znaczy to jednak, że w rzeczywistości społecznej z dominantą określonej kultury, znajdującej swoje wsparcie w sile jej ekonomii, mają ulec zaprzepaszczeniu tradycje, dziedzictwo i współczesne osiągnięcia duchowe innych, także niewielkich narodów czy społeczności. Przeciwnie – należy je pieczołowicie chronić, pobudzać ich rozwój i pielęgnować.

Usytuowanie w kontekście tych problemów monografii dziejów myśli etycznej w Polsce autorstwa Włodzimierza Tyburskiego ujawnia inny wymiar książki, szerszy niepomiaralnie niżli tylko opracowania historyczno-etyczne. Z takiej perspektywy książka prezentuje się jako dzieło ważne i niezwykle potrzebne dla budowania polskiej tożsamości kulturowej i intelektualnej.

Jak pokaźnym zbiorem informacji jest praca profesora Tyburskiego, widać już na pierwszy rzut oka, po jej wielkości. Lecz dopiero w kontakcie z prezentowanymi poglądami poszczególnych myślicieli, czytelnik jest w stanie ocenić ogrom pracy, jaką Autor wykonał, ukazując niekwestionowalne bogactwo polskiej myśli etycznej. W. Tyburski prezentuje różne poglądy etyczne, ujęte w perspektywie historycznej, sytuując je w kontekście wydarzeń kulturalnych i społecznych, działania szkół i uniwersytetów (Collegium Nobile, Szkoły Rycerskiej, Komisji Edukacji Narodowej, Kuźnicy Kołtatajowskiej), przedstawia – jak sam pisze – „ewolucję struktur myślowych dotyczących wartości, wzorów, ideałów moralnych i społecznych, ukazując [...] ich zaplecze filozoficzne w powiązaniu z refleksją metodologiczną”.

Pracę rozpoczyna prezentacja czołowych myślicieli podejmujących problematykę filozofii moralnej, żyjących u schyłku średniowiecza (Paweł Włodkowic z Brudzewa, Jakub z Paradyża, Jan Ostroróg, Jan ze Stobnicy i inni), by poprzez polskie odrodzenie (z podkreśleniem roli Uniwersytetu Krakowskiego, prezentację nurtu scholastycznego i humanistycznego), etykę wieku XVII, oświecenie, romantyzm, zakończyć na pozytywizmie i przełomie antypozytywistycznym. Poznajemy w efekcie poglądy etyczne ponad siedemdziesięciu przedstawicieli polskiej myśli

filozoficzno-społecznej, poprzedzone syntetycznymi danymi biograficznymi, przy czym różnorodność prezentowanej problematyki jest naturalną treścią tej książki.

Należy także podkreślić, że Autor nie potraktował materiału naukowego, wykorzystanego do jej napisania, jako „substancji” zniewalającej badacza swoją historyczną rangą. Włodzimierz Tyburski ma do materiału stosunek profesjonalisty, który wie dobrze, że rozmaite teorie moralne kryją w sobie także coś z pikantnych sfer życia ludzkiego i dzięki temu na ich podstawie wnioskować można o różnych słabościach, a też słabostkach czasów, w jakich teorie te powstają i funkcjonują. Taka badawcza perspektywa, ożywiająca książkę, pozwala Autorowi *Mysli etycznej w Polsce...* ukazać czytelnikowi właściwy, ludzki wymiar tych teorii, niekoniecznie zabiegających o naukową hermetyczność, lecz mających najczęściej formę czytelnej, naturalnej, wartościującej reakcji myśliciela na otaczający go świat ludzkich zachowań, ludzkich wad i skłonności [np. poglądy Jana Jonstona (1612–1657) w sprawach płci, Łukasza Opalińskiego (1612–1662) w kwestii sprawowania władzy, Hugo Kołłątaja (1750–1812) w sprawie nałogów].

Dla recenzenta pisma wydawanego w Olsztynie interesujące stały się dostrzeżone w książce „olsztyniana”: Jan Klein (1556–1601) urodził się w Olsztynie; Wojciech Tylkowski (1625–1695) wykładał w Kolegium Jezuickim w Braniewie; w tymże kolegium profesorem filozofii był Stanisław Radziwiński (1565–1622). Prusy Wschodnie gościły także Samuela Przytkowskiego (1592–1670), który dokonał zycia w Królewcu. Tu też studiował Andrzej Wołan (1530–1610). Józef Władysław Bychowiec (1778–1845) zetknął się z Kantem na Uniwersytecie Królewieckim. Jako student przebywał w Królewcu Bronisław Trentowski (1808–1869).

Tak więc nowa praca Włodzimierza Tyburskiego, choć skupiona głównie na etyce, jest bogatym i wielowątkowym dziełem o polskim dziedzictwie intelektualnym i jako taka będzie z pewnością na trwale funkcjonowała w naszej kulturze.

Wypada na koniec wyrazić nadzieję, że Autor zechce kontynuować podjęte badania, a efektem tych prac będzie w niedalekiej przyszłości książka o dwudziestowiecznej etyce polskiej.

Witold Tulibacki